

ГРАВИЮРИТЕ В “АБАГАР” И РЕЛИГИОЗНОТО ИЗКУСТВО ОТ XVI-XVII ВЕК

д-р Бояна Минчева

Настоящата презентация е разработена в рамките на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021–2027, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Епископ Филип Станиславов

- *Филип Станиславов е българин по произход, роден около 1608-1610 г. в Свищовското село Ореш в състоятелно и влиятелно семейство.*
- *В годините 1627-1633 учи в Илирийския колеж (Collegium Illiricum) в италианското градче Лорето).*
- *През 1635 г. е преводач на папа Урбан VIII и негов личен секретар.*
- *През 1636 г. Станиславов е мисионер на католическата църква в с. Ореш и предприема пътувания из България с цел – организиране на училища и изграждане на църкви.*
- *През 1648 г. е избран за епископ на Никополската епархия.*
- *През 1651 г. той основава първото католическо училище по българските земи в село Трънчевица (дн. обл. Плевен).*
- *През 1674 г. завършва живота си месеци след смъртта на други двама бележити българи-католици – Петър Парчевич и Петър Богдан.*

Абагар. Рим, 6 май 1651 г.

- *„Абагар“ е първата печатна книга с новобългарски езикови елементи.*
- *Книгата съдържа 20 молитви и 9 изображения на светци и религиозни сцени.*
- *Състои се от 5 листа в 4 колони, с размер 28,5x7,9 см, отпечатани от едната страна. Идеята е колоните да бъдат разрязани и подлепени една под друга, за да оформят свитък.*
- *„Абагар“ е многофункционален книжовен паметник, едновременно молитвеник за частна употреба, пособие за начално обучение и свитък с апотропейна стойност.*
- *В „Абагар“ християнски молитви и свети образи подменят и изместват заклинанията на врачки и баячки срещу болести и зли сили.*
- *„Абагар“ е част от непрекъснатото културно присъствие на българската книга в европейското пространство през вековете.*
- *До наши дни са запазени 18 екземпляра от изданието, а само два от тях са под формата на свитък.*

Абагар на Филип Станиславов

лист 3

мѹ незначенъ плакениѹ, како со сло-
вѹмъ Ненсѹа, и Нанѹ. Нѹсѹе ѿ
погѹла вѹдѹного, Аврама ѿ Ка-
лен, Нѹва ѿ мѹе, Нѹва ѿ нѹжа,
Лѹта ѿ Сѹдѹмѹ и ѿ пламена ѿ-
ненѹга, Нѹсѹенѹ ѿ Царѹ Фарѹма,
Данѹла ѿ наме Лѹкѹ, три Сѹтѹро-
цѹта Снѹдрѹа, Нѹсѹа, и Абѹнѹга
ѿ пѹшти гѹрѹшѹти, и ѿ Царѹ Абѹ-
кѹга, Сѹвенѹ ѿ потѹсоренѹе крѹ-
кѹ, Дѹвѹда ѿ Царѹ Сѹлѹа, и ѿ
раце Гѹсѹмѹ, Петра и Павѹла ѿ там-
нице, и блаженѹмъ Текаѹ Днѹнѹцѹ и
Нѹцѹнѹцѹ сѹдѹрѹвалѹ ѿ трѹнѹ мѹ
не жѹстѹе, тѹко Гѹсѹде Бѹже
мѹлѹстѹенѹ ѿ тѹмѹ, сѹдѹренѹ и со-
слѹбѹда дѹшѹ рѹвѹ, нан рѹвѹ тѹко
не да не и сѹне ва ѹгѹлѹ вѹрѹнѹ, да
прѹвѹрѹнѹ ѹ Царѹтѹвѹ сѹмѹвѹе
тѹко не де ти жѹвѹшѹ Царѹнѹшѹ Богѹ
по све вѹне вѹсѹмѹ. Амѹнѹ.

Нѹланѹа за Пѹтѹника.

Сѹветѹи Бѹже, Сѹветѹи приѹнѹшѹи,
Сѹнѹ, Сѹветѹи крѹпѹнѹ, Сѹветѹи сѹла-
ни вѹ-мѹртѹнѹ, мѹлѹстѹенѹи Сѹвѹсѹ-
рѹтѹенѹи, кѹвѹре мѹсѹнѹго, гѹрѹсѹ-
го, и цѹмерѹнѹи сѹмѹртѹнѹ мѹсѹнѹи,

непредаѹи мене ва рѹвѹе вѹнѹшѹнѹ мене
и погѹрѹшѹти дѹшѹ мѹсѹнѹи, да
спѹменѹе Гѹсѹде Сѹвѹсѹрѹнѹи
сѹветѹнѹ тѹвѹнѹ Цѹркѹвѹ, коѹнѹи
нѹсѹнѹ ѿдѹ пѹщѹа Сѹветѹа, тѹко
ради прѹшти грѹхѹ мѹсѹнѹ Гѹсѹде
рѹвѹ тѹвѹемѹ. Амѹнѹ.

Снѹсѹ Бѹга жѹвѹго сѹмѹвѹе на
мене грѹшѹнѹго, и не дѹсѹвѹсти да
погѹне, и не нѹтѹсѹнѹ дѹшѹ мѹсѹнѹи ва
ѹгѹлѹ вѹрѹнѹ. Амѹнѹ.

Нѹланѹа на вѹсѹка потѹрѹеѹ.

Мѹлѹстѹенѹи и приѹнѹшѹи Сѹла-
нѹтѹенѹ мѹсѹнѹ, сѹслѹбѹвали
мене раѹа тѹкоѹго, ради тѹвѹнѹхѹ
нѹмѹвѹ Сѹветѹнѹхѹ, заѹде аѹ не дѹсѹ-
сѹсѹнѹнѹи раѹе тѹвѹнѹ, нан раѹа тѹвѹнѹ
на
прѹвѹратѹи, нѹме снѹа, да не
ти ѿ приѹнѹшѹи Бѹже Гѹсѹде,
коѹнѹи по вѹсѹдѹ сѹсѹнѹвѹнѹтѹе,
спѹменѹе ѿдѹ кѹнѹнѹи мѹлѹсѹрѹдѹнѹе
тѹвѹнѹе, и сѹслѹбѹвали мене ѿдѹ за-
зѹтѹенѹе Нѹпрѹнѹтѹелѹе мѹсѹнѹхѹ, вѹнѹ-
дѹнѹнѹхѹ, и не вѹнѹдѹнѹнѹхѹ, и ради снѹнѹи
сѹветѹа сѹмѹшѹти и крѹсѹстѹи Кѹрѹ-
ста тѹвѹго, и ради вѹсѹхѹ Сѹветѹнѹхѹ

тѹвѹнѹхѹ, не погѹрѹшѹи мене Гѹсѹде Нѹ-
сѹвѹкарѹте.

Нѹланѹа за Жѹнѹ непаѹданѹ.

Нѹланѹа непаѹданѹа приѹетѹ ѹ Цѹркѹ-
вѹхѹ, и приѹстѹпѹе ва Пѹсѹвѹ, коѹнѹ
сѹсѹвѹенѹтѹе, нан сѹвѹвѹенѹтѹе ѹ рѹвѹхѹ
Цѹркѹвѹвѹнѹхѹ, и по сѹтѹавѹе Пѹтрахѹна
на шѹнѹ, мѹлѹсѹе снѹце, ва нѹме Сѹтѹца,
и Снѹа, и Дѹха Сѹветѹаго. Амѹнѹ.

Пѹмѹшѹтѹи наѹа ѿ Гѹсѹдеѹа,
коѹнѹи сѹвѹсѹрѹнѹ Нѹсѹа и Жѹманѹа,
Бѹлѹгѹ сѹвѹенѹтѹе тебе Гѹсѹде ѿдѹ
Снѹсѹа, да вѹнѹдѹшѹи Снѹсѹве ѿдѹ Цѹ-
рѹкѹ тѹвѹнѹхѹ дѹрѹнѹ ѿдѹ третѹнѹга и
четѹвѹртѹаго рѹдѹа и плѹменѹа. Кѹрѹнѹе
вѹнѹсѹнѹи, Кѹрѹнѹе вѹнѹсѹнѹи. Гѹсѹдеѹа
пѹмѹнѹдѹи, Кѹрѹнѹе пѹмѹнѹдѹи.

Нѹланѹа сѹа сѹвѹсѹана Нѹвѹжа и Жѹнѹа
ѿдѹ Сѹтѹсѹнѹе цѹркѹнѹе, нан магѹнѹе, сѹвѹ-
вѹенѹтѹе Пѹлѹ ѹ рѹвѹхѹ Цѹркѹвѹнѹхѹ, и
сѹтѹавѹе Пѹтрахѹна на шѹнѹ сѹвѹсѹнѹхѹ,
рѹецѹтѹ Нѹланѹаѹе коѹнѹи сѹланѹе.
Пѹмѹнѹмѹсѹе.

Гѹсѹдеѹа Нѹсѹвѹкарѹте, коѹнѹи ва раѹи
жѹмѹла сѹнѹи жѹнѹтѹеѹ нѹвѹсѹтѹнѹи
на ѹ спѹсѹвѹенѹе и сѹдѹрѹнѹенѹе плѹтѹи

Нѹсѹвѹенѹи анѹске и сѹрѹвѹжѹеѹ цѹрѹанѹсѹвѹтѹеѹ
пѹсѹрѹнѹвалѹшѹи ва приѹсѹтѹнѹи цѹрѹсѹи
тѹвѹсѹрѹнѹхѹ тѹвѹнѹхѹ, ти Нѹланѹаѹе раѹи
и ѿдѹ сѹтѹанѹстѹеѹа Бѹлѹженѹнѹи Днѹнѹ-
цѹѹ Нѹланѹаѹе Нѹланѹаѹе тѹвѹнѹхѹ, и Бѹлѹжѹ-
нѹго вѹнѹцѹнѹтѹнѹа, и Сѹвѹбѹденѹнѹка
тѹвѹгоѹа, и снѹнѹхѹ Сѹветѹнѹхѹ тѹвѹнѹхѹ
сѹмѹнѹвѹе ѹзѹнѹе раѹсѹмѹ тѹвѹнѹе,
коѹнѹи нѹхѹ вѹнѹцѹнѹемѹ сѹрѹвѹжѹи, вѹлѹгѹ-
сѹвѹнѹи и плѹнѹи и сѹвѹенѹ, и сѹслѹбѹ-
ва ѿдѹ дѹсѹвѹенѹгоѹа заѹеѹа зѹнѹсѹнѹго
цѹркѹнѹе и магѹнѹе дѹрѹнѹи гнѹнѹи плѹсѹа и
мѹлѹсѹтѹи, да сѹслѹбѹваѹи мѹлѹи и по-
нѹсѹнѹи ѹжѹнѹватѹи гнѹхѹ сѹрѹвѹенѹе
пѹрѹ, да нѹти сѹвѹдѹеѹа заѹ цѹрѹтѹеѹа сѹнѹсѹ-
снѹти, пѹрѹсѹданѹти, сѹдѹрѹнѹнѹти, вѹсѹдѹнѹ-
гнѹшѹти Цѹрѹсѹланѹнѹеѹ Бѹга, Днѹсѹаѹе,
и Цѹрѹкѹвѹкѹмѹ, ѹ нѹме Сѹтѹца, и Снѹа,
и Дѹха Сѹветѹаго. Амѹнѹ.

Сѹланѹе дѹрѹга Нѹланѹаѹе за цѹркѹнѹе заѹ
вѹеѹе Днѹсѹаѹе сѹнѹа не сѹтѹ Нѹ-
ланѹаѹе снѹа.

Гѹсѹдеѹа Нѹсѹвѹкарѹте Снѹсѹ Бѹга
жѹнѹго, коѹнѹи ѹ ѹтѹрѹвѹеѹ Бѹлѹжѹ-
нѹе Днѹнѹе Нѹланѹе цѹрѹсѹтѹвѹенѹи
дѹнѹсѹаѹе ѹспѹсѹданѹе, да ѿдѹ Дѹха Сѹвѹ-
тѹаго заѹнаѹе нѹсѹнѹти, пѹрѹсѹданѹти, и
сѹдѹрѹнѹнѹти. Тебе Бѹга и Цѹрѹкѹвѹа
Спѹсѹтѹенѹемѹ заѹнѹвѹемѹ. Нѹнѹсѹарѹ-
данѹе тѹвѹнѹе раѹи, да ѿдѹ снѹнѹхѹ
рѹвѹвѹхѹ тѹвѹнѹхѹ ѿдѹ нѹхѹ сѹдѹамѹнѹшѹи
кѹвѹсѹтѹеѹа Днѹсѹаѹеѹа, и заѹеѹеѹе Сѹвѹ-
тѹсѹнѹи, дѹсѹтѹанѹсѹнѹе хѹрѹнѹтѹи
пѹрѹсѹа да мѹже заѹнѹти, дѹсѹсѹснѹти,
пѹрѹсѹданѹти, сѹдѹрѹнѹнѹти, и сѹдѹлѹвѹнѹ-
ти. Тебе хѹфѹлѹаѹе ѹсѹдѹвѹанѹе ѹ жѹвѹшѹтѹе
вѹнѹрѹнѹи. Амѹнѹ.

ѹ нѹме Сѹтѹца, и Снѹа, и Сѹветѹаго
Дѹха. Амѹнѹ.

Сѹланѹе Пѹлѹ и цѹрѹтѹе Нѹланѹаѹе снѹа
за Жѹнѹе вѹцѹенѹаѹе.
Пѹмѹнѹмѹсѹе.

Сѹлѹсѹнѹе ѹнѹнѹи рѹвѹ тѹвѹнѹхѹ Бѹ-
же мѹсѹнѹи, ка тебе ѹтѹнѹенѹе да
вѹдѹшѹи Снѹсѹве нѹнѹнѹи нѹко нѹсѹсѹрѹ-
данѹи мѹсѹнѹнѹи, ѹсѹкѹлѹаѹе тѹрѹвѹе гнѹи

Абагар на Филип Станиславов

лист 5

Молитва да цаете к самен Божя.

Слава ка кншнемъ Божь, и на Земанъ мир андан мухфаланмо тебе, благоуланмао тебе, класниамосе тебе, слазнамо тебе, хфама уданамо тебе, Господе Божь Царь Невесни, ботце моштити, Убавке слави твоеме риди, Синь иданни рождани, Наглице Божь, квои оданамаш грехъ Свѣта, сманасе нами, и приам моланна наша, зашто ти сам Свѣт не си Господ, прианшии Невкар те, с Духом Свѣтнемъ У слави Божя ботца, Амин.

Молитва да цаете надъ болоника.

Божь велики, страшни, и сианни, квои ситъ всора неси свѣла ендани и невдани, ти неси Божь наш, тебе просим, и предъ тебе прѣпада нем спаси рѣба нан рѣбъ

сда сваке неадеге, духофна, палтеня, и теле на, посланамъ Господе неососаданмо садикне и сладаштресе мнѣ мошти твоеме, да садан

привенанъ по вѣси дни свѣсон, хфама нме твоеме, молантеамни прикете Днице Кларн, и Свѣтла Пророка Невана Каротгеана Свѣтну Невесни, мардан Пригто: лна Кухина, Гавриела, Кербанни, Серафимъ Ангелн, Архангелн, и сви Невсон Сна и Моштити, и Свѣти Евангелисти Неван, Матен, Марка, и Марко, Свѣти Апостолан Петар, Павла, Андрена, Телма, Бартоломее, Симон Збелоте, Никол, Филип, и Никол Алфен, Килевес, и сви Свѣти Апостолан, и Пророци, Неланна, Нермина, Стефанъ, Даниела, и сви ботрѣци, Ананна, Азария, Иданиела, Илани, Санизень, Енисе, Давнае, Захаръ, Серафима, Варух, Назар, Авраамъ, и сви свѣпе помолантеге за рѣбъ Божья

Свѣти Крѣпичници Христосъ, Стефане първи Крѣпичниче, и Балгарске Земан Завѣтпичице и Бранителнъ, Асѣфриче, Битто, Гергно, Тодосоре, Димитрие, Проксепино, Артемисо, Ницито, Евтакисо, Тодосоре Тирсинсо, и сви Свѣти Крѣпичници, Христосъ помолантеге за рѣбъ Божья

Свѣти Зрицкоке Крѣмане и Дамилане, Киро и Неване, Патиссо, Фрисолае, Фасорс, и Давро, Симеоне, Костантинне, и Нелесо, Сиргисо, и Касонъ свѣнте рѣба Божья, сд свѣсога неадега духофнега, телеснега, и палтеннега, Свѣта Миланко Крени, Тилко парк Крѣпичниче, Анастасисо, Евфимисо, Евгенисо, Варларс, Афина, Нванансо, Кристинсо, Тодосовно, Фросвинисо, Евфранисо, Люцинисо, Фелицитсо, и Свѣте Крѣпичниче напѣмоштит

рѣбъ Божьямъ, постекетесе Керс, Надягичне и Авросо Божь, накрнан, и заштити Крѣпиксо Серафисо, помолансе за рѣба Божья

жега Свѣти Папи, и Патриархи, квои ситѣ явнѣ прѣвѣ Керс и Зисон Божь, Симеостре, Дамасо, Целестинне, Лесоне велики Агатоне, сви Свѣти Папи, и Патриархи молантеге за рѣба Божья, и сви со Апостолан Христосъ, и сви Навѣтителан Неване Слатѣ мошти, Василанъ, Григорий, ботце Никол, Клементе, Антонине, Неване мнѣ моштити, Атанасисо, и Цирил, Нгичте Косгонсѣще, Нерониме, и сви Свѣти ботци, Павлнгиачи, Антонисо, Савко, Евтимисо, Арсенио, Нерасиме, Тодхитисе, Кларисо, Сидофрисо, Зезимисо, Касанасо, Ефреме, Сисонити марчени, сд сапи, помолантеге за рѣбъ нан рѣба Божьяга

Молитва да цаете клада галбевант.

Божь, квои намаш власт грехи сдѣпѣстати, Дѣше спасѣвати, и Плат нецавати, нави нине рѣбомъ твоемъ, мнѣ осадане твоеме, конъ боламиф и немѣштит, несам

Кисо нецавѣши, словомъ твоемъ, зашто ти неси Божь и Господ наш, квои касда, ченши, и некии смарти цѣлѣбѣ да постини, за то тебе самъ поклонямъ ботце, и Синь, и Свѣтосомъ Духъ, Амин.

Молитва за вѣтешнига сд, све хфама немѣштитге молансе Псоп оице.

Господе свѣтамѣ моштити и крѣпни Божь, саданни и сд пладн сеа: крѣнемѣштит, и неадеге, свѣлѣ вѣлетъ, и христѣтнѣ и Бетлар вѣтешни, сд рѣба твоега сд барухъ галбедо днѣ пете, сд галбѣ, сд меззак, сд темѣ, сд Умѣн нан крѣси: сд аниче, сд оци, сд Уши, сд Уста, сд носѣ, сд нѣрѣ, сд барни, сд целѣ, сд и бесъ, квои неада назик, сд назника, сд шнѣ нан Урат, сд гар

ан, сд пашти, сд гарѣнне, днѣти сд карѣ, сд рѣбра, сд сарѣца сд Утрѣбе, сд папи, сд слезни, сд бѣжки, сд хѣсда, и прѣсѣсда, сд сдѣлаштит, сд прѣсѣсдан, сд кнѣтене, сд гласѣ, и неосѣпѣти синопѣст, сд бѣаре, сд неогѣ, нан ти зракѣ, сд стѣгно, сд кѣленѣ, сд анѣстѣ, сд парти, сд чѣламъ, нѣоубѣ, сд нежте, сд жнѣле, сд рѣче, сд мнѣшче, сд лѣкте, сд дладн, и под пѣте, сд телѣ и палти, сд кѣсти силѣ и нѣкѣсти, и сд сви хѣсѣси и свѣни, и ба торни, знани, и невдани, и сд гарѣс сд осѣсдан Божь, и прѣсѣжн сви немѣштит неосѣни, моланте Божь, смѣштит и вѣлѣст гнѣсога, нецѣлѣ, зашто твое не си прѣсѣжитѣ, пѣцданам и мнѣснѣсѣн, радѣст и бесѣане, и цѣлѣбѣ: квои Угшени, тебе касда хфама, днѣ, цѣлѣт и постѣне ба вѣке квои комъ Амин.

Нѣко поема сд расанко, и елѣгѣс анхѣнико цѣстине свѣра мет, неосѣк оице, Филип Стѣпанисѣвѣ сд велике Българне Кнѣзѣ, сабрѣ и свѣдан сд расанни Дниги Свѣти ботци саборни сви Абагар и харѣса свѣдонемъ Нарѣсѣмъ Балгарскѣмъ, да при себе неосѣни, на местѣ сианни моштити. Тнѣрѣсѣн би Абагар сѣвѣба Лѣтѣ Хри твоега Ах и д. Мѣна на 5. 8 Свѣти Градѣ, пѣсѣцкѣнѣ тѣлесѣ Петра и Павла, вѣбрѣме Царѣ нашѣга Нерухимѣ, и Убавишѣ частитѣга Мѣтне Крѣпичѣсѣдѣ и У Богданѣмъ болѣмѣ мирнега Лѣпѣлѣ маричѣнегамо Василане Крѣпичѣсѣдѣ.

Ба вѣк хфаменѣ и славенѣ Темло Христосѣ. Нѣосѣ и Кларисѣ, елѣми Харѣубнемъ Сѣрце и Дѣшѣ мѣсонъ. Кр. Б. 3. Кр. Г. Амин.

При четири от гравюрите, включени в „Абагар“, е ясно доловимо придържането към образци на бароковата живопис, продиктувано от стремежа към максимално дистанциране от православния иконописен модел.

*Коронясване на св. Богородица
с Новозаветна Троица.
Абагар, 1651*

*Коронация на Девата.
Олтарно изображение от Джорджо Вазари
(1511–1574), църква Санта Катерина,
Ливорно, Италия*

Архангел Михаил

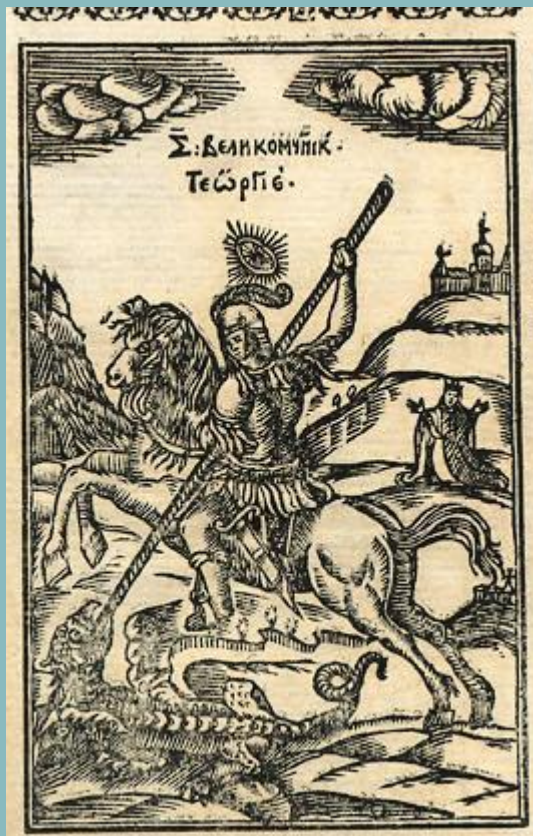

*Архангел
Михаил
Абагар, 1651*

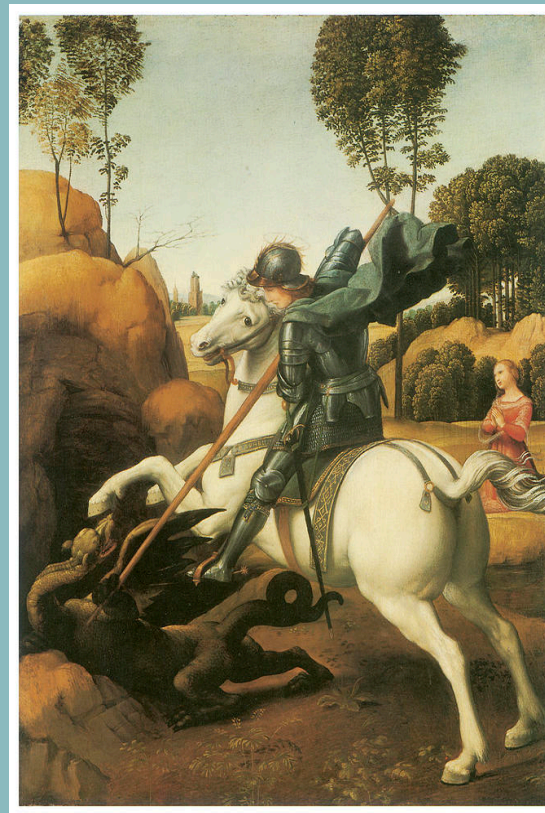

*Архангел Михаил,
побеждаващ
Сатаната
Гуидо Рени, 1635*

Свети Георги

Свети Георги.
Абагар, 1651

Свети Георги.
Рафаело,
1504-1506

Свети Стефан

*Убийството с камъни
на св. Стефан
Абагар, 1651*

*Убийството с камъни
на св. Стефан
Рембранд, 1625*

Благодарност и възхвала на духовния наставник

Бог Отец от
началната гравюра
в „Абагар“ е с
папска тиара

Герб на фамилия
Барберини, към която
принадлежи папа
Урбан VIII

Из послеслова на „Абагар“:

“Както пчелата събира мед от различни благоуханни цветя, така и Филип Станиславов, епископ от Велика България, извади и събра от различни книги на съборните свети отци този Абагар и го дари на своя народ български да го носи у себе си наместо силни мощи.”